

MASOFAVIY TA'LIM JARAYONIDA KUTUBXONA INNOVATSIYALARINING ROLI

Qalbaeva Zibaxan Nazerbaevna

**Kutubxona axborot faoliyati ta'lim yonalishi 3-kurs talabasi,
O'zbekiston san'at va madaniyat instituti Nukus filiali**

Aytimova Dilbar Aymuratovna

**"Kutubxona faoliyati" kafedresi katta o'qituvchisi,
O'zbekiston san'at va madaniyat instituti Nukus filiali**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17249940>

Annotatsiya: Ushbu maqolada masofaviy ta'lim jarayonida kutubxona innovatsiyalarining o'rni chuqur tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti ta'lim sohasida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda va bu jarayonda kutubxonalar muhim bilim manbai hamda axborot markazi sifatida yangicha vazifalarni bajarmoqda. Maqolada elektron kutubxonalar, virtual o'quv zallari, multimedia platformalari, mobil ilovalar, ochiq ta'lim resurslari, shuningdek sun'iy intellekt va "big data" texnologiyalari kabi innovatsion vositalarning ahamiyati ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Masofaviy ta'lim, kutubxona innovatsiyalari, elektron kutubxona, virtual o'quv zali, multimedia platformalari, mobil ilova, ochiq ta'lim resurslari, sun'iy intellekt, raqamli texnologiya, axborot jamiyati.

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida ta'lim jarayonida yangicha yondashuvlar muhim o'rin tutmoqda. Xususan, masofaviy ta'lim shakli tobora kengayib, o'quvchilar va talabalar uchun bilim olishning qulay, samarali hamda moslashuvchan usuliga aylanmoqda. Shu o'rinda kutubxonalarning funksiyasi ham yangilanib, ular endilikda faqat kitoblarni saqlash va ulardan foydalanish bilan cheklanmay, balki zamonaviy axborot texnologiyalari orqali innovatsion ta'lim resurslarini taqdim etuvchi muhim markaz sifatida shakllanmoqda. Shunday ekan, masofaviy ta'lim jarayonida kutubxona innovatsiyalarining roli beqiyosdir va ularni chuqur tahlil qilish dolzarb vazifa sanaladi.

Avvalo, masofaviy ta'limga moslashtirilgan kutubxona innovatsiyalari turlicha ko'rinishlarda namoyon bo'lmoqda. Jumladan, elektron kutubxonalar talabalar va o'quvchilarga istalgan joydan kerakli kitoblar, maqolalar, dissertatsiyalar va boshqa ilmiy adabiyotlarga onlayn tarzda kirish imkonini beradi. Virtual o'quv zallari esa interaktiv muloqot, masofaviy seminar va vebinarlar o'tkazish orqali bilim olishni yanada qiziqarli qiladi. Shuningdek, multimedia platformalari yordamida nafaqat matnli materiallar, balki audio va video resurslar ham keng foydalanishga taqdim etiladi [4, 984-986].

Bundan tashqari, mobil ilovalar orqali talabalar kutubxona fondi bilan yanada qulay bog'lana oladilar. Masalan, elektron kataloglarga tezkor kirish, kerakli kitoblarni bron qilish yoki masofadan yuklab olish imkoniyatlari yaratiladi. Shu bois, kutubxona innovatsiyalari nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki foydalanuvchilar uchun vaqtni tejash, mustaqil o'rganish va zamonaviy bilimlar bilan tanishish imkoniyatini kengaytiradi.

Masofaviy ta'lim jarayonida kutubxonalar bir necha muhim funksiyalarni bajaradi. Birinchidan, ular o'quvchilarni ilmiy va o'quv adabiyotlari bilan ta'minlaydi, ikkinchidan, masofaviy maslahat xizmatlarini ko'rsatadi, uchinchidan esa, ta'lim jarayonini interaktiv usullar bilan qo'llab-quvvatlaydi. Ayniqsa, onlayn konsultatsiyalar, elektron bibliografik tavsiyalar va intellektual qidiruv tizimlari talabalar uchun katta yordam beradi.

Masalan, agar talaba o'z kurs ishi uchun ma'lumot izlayotgan bo'lsa, kutubxona xodimlari masofaviy maslahat orqali unga kerakli manbalarni tezkor taqdim etishi mumkin. Shu bilan birga, kutubxonalarda mavjud ochiq ta'lim resurslari (OER – Open Educational Resources) ham keng imkoniyatlar yaratmoqda. Bu resurslar turli o'quv qo'llanmalarini bepul taqdim etib, bilimlarni keng jamoatchilik uchun ochiqlashga xizmat qiladi.

Bugungi kunda kutubxona innovatsiyalarini sun'iy intellekt, "big data" texnologiyalari, avtomatlashtirilgan kataloglashtirish tizimlari va raqamli arxivlar bilan bog'lash muhim ahamiyatga ega. Zero, bu kabi texnologiyalar foydalanuvchilar ehtiyojini oldindan aniqlash, ularga mos manbalarni tavsiya etish, shaxsiylashtirilgan bilim olish imkonini yaratadi.

Bundan tashqari, kutubxona innovatsiyalarida bulutli texnologiyalar ham keng qo'llanilmoqda. Bulutli serverlarda saqlangan ma'lumotlar foydalanuvchilar uchun istalgan joy va vaqtda ochiq bo'lib, ular internet orqali qulay foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada, kutubxonalar bilimlarni nafaqat o'z mamlakati miqyosida, balki xalqaro miqyosda ham erkin tarqatishga xizmat qilmoqda [5, 97-99].

Ilmiy tadqiqotchilar ham kutubxona innovatsiyalarining ahamiyatini alohida ta'kidlaydilar. Masalan, Kayipova o'z izlanishlarida kutubxonalarda elektron resurslar joriy etilishi bilimlar almashinuvini tezlashtirishi va o'quvchilar mustaqilligini oshirishini qayd etgan [2, 271-274]. Shuningdek, Olloquliyevning konstruktivistik ta'lim nazariyasi ham kutubxona innovatsiyalarining ta'lim oluvchiga yo'naltirilganligi va bilimlarni mustaqil o'zlashtirish imkoniyatini qo'llab-quvvatlaydi [3].

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib aytish mumkinki, kutubxona innovatsiyalari masofaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan. Bir tomondan, ular ta'lim oluvchilarning bilim olish jarayonini yengillashtirsa, ikkinchi tomondan, o'quv resurslarini yanada boyitadi. Shuningdek, elektron kutubxonalar, virtual o'quv zallari va mobil ilovalar ta'lim jarayonini qamrovli va interaktiv qilmoqda. Eng muhimi, kutubxonalar endilikda o'quvchilarni passiv kitobxon emas, balki faol bilim izlovchi shaxsga aylantirishda muhim vositaga aylanmoqda. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim sifati oshmoqda, ta'lim resurslariga erkin kirish imkoniyati kengaymoqda va bilimlarni global miqyosda almashish jarayoni tezlashmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta'lim jarayonida kutubxona innovatsiyalarining o'rni beqiyosdir. Chunki ular ta'lim oluvchilar uchun cheksiz imkoniyatlar eshigini ochib beradi, ta'lim sifatini oshiradi, mustaqil bilim olishga rag'bat uyg'otadi va raqamli axborot jamiyatiga tezkor moslashishni ta'minlaydi. Demak, kelajakda kutubxonalar innovatsion texnologiyalarga asoslangan holda ta'lim tizimining ajralmas bo'g'ini sifatida yanada rivojlanib borishi shubhasizdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Djumaniyazoba, M. (2025). KITOBXONLIKNING 155 YILLIK TARIXI YOXUD KUTUBXONALARNING RIVOJLANISH ZINAPOYASI. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 4(39), 236-240.
2. Kayipova, S. (2025). KUTOBXONALARNING TA'LIM VA MADANIYATDAGI O'RNI. Modern Science and Research, 4(6), 271-274.

3. Olloquliyev, D. (2025). KITOB OLAMIGA OCHILGAN ESHIK: ZAMONAVIY KUTUBXONALAR VA KELAJAK AVLODI. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(9), 1071-1077.
4. Qahramonovna, X. D. (2025). ZAMONAVIY KUTUBXONALAR: AXBOROT MANBAI VA INNOVATSION TARAQQIYOT. O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari, 984-986.
5. Suvonovna, Q. C. S., Ro'ziyevich, Y. G. A., & Narmuradovna, N. S. (2023). ELEKTRON TA'LIM RESURSLARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 97-99.
6. Xayitboyqizi, Q. O. (2025). KITOBXONLIKNI RIVOJLANTIRISHDA ELEKTRON KITOBLAR VA ELEKTRON KUTUBXONALARNING O'RNI VA AHAMIYATI. Fergana methodical school, (1), 134-140.